

027-1

Féltett kincs a régi könyvek gyűjteményében

GUTENBERG BIBLIÁJA

Besztercei szójegyzék, érsekújvári kódex

2 Az Akadémia palotájának első emeletén található a könyvtár két gyűjteménye: a kézirattár s a vele egy osztályba tartozó régi könyvek gyűjteménye.

KÉZIRATTÁR

A kézirattár. Ennek egyik szobája Arany János egykori lakosztályához tartozott. Itt áll ma is a költő karosszéke, a falon fényképe, korabeli a cserépkályha. A kézirattár másik szobájában is emlékek: Széchenyi István faliorája és Mikszáth Kálmán leveles szekrétere.

— Az Akadémiai Könyvtár kezdetől fogva nemcsak nyomtatott, hanem kéziratos anyagot is gyűjtött, kódexeket, okleveleket, régi kéziratokat, aktákat, történelmi forrásgyűjteményeket, irodalmi és tudományos hagyatékot — mondja Rozsondai Béláné, a könyvtár tudományos munkatársa. — Ennek az anyagnak a rendszerezésére alakult meg 1861-ben Rómer Flóris vezetésével a kézirattár.

Az anyag legértékesebb részét őrzik ma a páncélszobában. Itt található például a felbecsülhetetlen értékű régi magyar és latin nyelvű kódexek, itt van Mátyás egy Corvinája, Ludovicus Carbo műve. Kalandos úton került vissza Konstantinápolyon át Magyarországra. Ebben a páncélszobában látható tizenkét középkori magyar nyelvemlék, például a híres Besztercei szójegyzék, amely a XIV. század végétől való, s valószínűleg Erdélyben készült. A XVI. század elején, a Nyulak szigetén írták az Érsekújvári kódexet. S itt őrzik az alapító, Széchenyi István kézzel írott tanulmányait.

KÖRÖSI CSOMA

LEVELEI

A szoba féltett ereklyéi közé tartozik Arany János levelezése, verseinek sok kézirata. Itt van híres Kapcsos Könyve — amelyet Gyulai Páltól kapott ajándékba —, ebbe írta az Ószikéket, az Epilógust. Mellette híres műfordításai, — ógörögből, angoltól —, a Szentivánéji álom és a János király. S a költőbaráthoz, Petőfihez írott levele, Irodalomtörténeti kuriózum. Az ember tragédiája első változata, Madách kézirásával, Arany János hozzá fűzött megjegyzéseivel, javi-

tásaival. Külön története van egy kis kötetnek, amely Béranger összes műveit tartalmazza. Petőfi adta Aranyinak, ő tovább ajánlotta Tompának, majd Lévy Józsefhez és Szász Károlyhoz került, aki megörzésre átadta a Kisfaludy Társaságnak. Körösi Csoma Sándor 1835-ben Calcuttából küldött, latin nyelvű levelében arról számol be, hogy elkészítse a tibeti-angol szótárt és nyeiutant. Az egyik polcon a darjilingi Körösi-siremléket ábrázoló kép — Széchenyi István íróasztalán állt valamikor...

A szobában kaptak helyet a legkiválóbb magyar írók, tudósok hagyatékai is. Itt van Csokonai Vitéz Mihály levelezése, Kazinczy Ferenc Széphalmi-levelezédjéje, s Semmelweis Ignác levelezése. A kézirattár legértékesebb külföldi anyaga a Goethe-gyűjtemény, amely az NDK és az NSZK után a legjelentősebb Európában.

A 42 SOROS

A kézirattár külön részlege az Akadémia régi irattára, amely az alapítástól az új Akadémia megalakulásáig terjedő időszak hivatalos okmányait rendszerezi.

1954-ben alakult meg a régi magyar gyűjteményből és az ősnymtatvány-gyűjteményből a régi könyvek gyűjteménye. Az ősnymtatványok között őrzik a XV. század közepétől az 1500. december 31-ig megjelent könyveket. Közöttük van a legelső nyomtatott könyv, a Gutenberg által Mainzban megjelentetett úgynevezett 42 soros biblia. S a gyűjteménybe tartozik az az ősnymtatvány is, amelyet Madách Imre ajánlkozott a könyvtárnak, amikor egy alkalommal Széregován Kubinyi Ferenc és Rómer Flóris meglátogatta. Magyarországon több mint ezer ősnymtatvány van, ennek nagy része a Széchenyi Könyvtár tulajdona. Az antikvagyűjtemény az 1500-tól 1550-ig terjedő időszak könyveit foglalja magában. A harmadik csoportba az 1711 előtti magyar könyvek és magyar vonatkozású nyomtatványok tartoznak. Külön egységben őrzik az 1711 után megjelent régi könyveket.

— A régi könyvek gyűjteményének fontos feladatai közé tartozik a könyvkonzerváló-restauráló munka. Az MTA könyvtárának ős-

nyomtatvány-gyűjteménye például Közép-Európa leggondosabban karbantartott gyűjteménye.

KÜLÖNLEGESSÉG

A keleti osztály. Az Akadémia székházának földszintjén található az 1951-ben megalakult keleti osztály, a hazai orientalisztika alapkönyvtára. Már 1926-ban, majd később 1948-ban gondoltak a keleti osztály felállítására, de megvalósítása csak az Akadémia újjászervezése után vált lehetségessé. A keleti osztály első helyisége az olvasóterem; közel-keleti stílusú, az iszlám építőművészetéből vett motívumok díszítik. A kézikönyvtár könyvoszlopoi India, Irán, a Kaukázus népei, az ókori Közép-Kelet, Izrael, Egyiptom és Afrika népeire és kultúrára vonatkozó fontosabb műveket tárják a kutatók elé. Megtalálható a keleti kapcsolatok, Törökország, Kína, Indokína, Tibet, Japán, Indonézia, Oceánia, az iszlám és a buddhizmus irodalma is. A belső, Körösi Csoma tereben kaptak helyet a keleti kódexek — köztük 165 arab és 140 perzsa kódex. Az 1890 múból is kiemelkedik Maimonides Misna Törvénye. A tibeti kéziratok és fanyomatok között a legértékesebbek azok, amelyeknek alapján Körösi Csoma Sándor tizenegy évi munka után — lámakolostorok celláiban — írta meg tibeti szótárát és nyelvtanát. Vannak a gyűjteményben pálmalevélre írott ceyloni és szumátrai faháncs-könyvek is.

— A keleti osztály anyagát is számottevően gyarapították az ajándékok és a hagyatékok — mondja Szeidovitz Éva, megbízott osztályvezető. — Pulszky Ferenc hagyatékából becses keleti régészeti atlaszok, az emigráns Szilágyi Dániel konstantinápolyi könyvkereskedéséből értékes török kódexek és régi nyomtatványok, Vámbéry Armintól ugyancsak török kódexek, Duka Tivadár indiai orvos-eredes révén Körösi Csoma Sándor tibeti kéziratai kerültek az Akadémia könyvtárába. Kaufmann Dávid végrendelete alapján egy nemzetközileg is nagyon értékes héber kézirat- és könyvgyűjtemény, Kégl Sándor rendkívül gazdag perzsa és szanszkrit könyvtára és Stein Aurél Belső-Ázsiára vonatkozó értékes hagyatéka is a gyűjteményt gazdagítja. Halász Júlia